

**TARIXIY TURIZM: MAZMUNI, AHAMIYATI VA RIVOJLANISH
ISTIQBOLLARI**

Ibragimova Dilorom Salohiddin qizi

Navoiy davlat universiteti tarix fakulteti talabasi

Anontatsiya: *Mazkur ilmiy maqolada tarixiy turizmning nazariy asoslari hamda uning turizm tizimidagi o'rni tadqiq etiladi. Tarixiy-madaniy meros obyektlaridan turistik resurs sifatida foydalanish masalalari, ularni muhofaza qilish va barqaror rivojlantirish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, tarixiy turizmning hududiy ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotga ta'siri va madaniy merosni asrashdagi ahamiyati yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari tarixiy turizmni rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishda ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so'zlar: *tarixiy turizm, madaniy meros, tarixiy obidalar, turistik resurslar, barqaror turizm, hududiy rivojlanish, madaniy merosni muhofaza qilish.*

**HISTORICAL TOURISM: CONTENT, SIGNIFICANCE AND DEVELOPMENT
PROSPECTS**

Ibragimova Dilorom Salohiddin qizi

Student of the Faculty of History, Navoiy State University

Abstract: *This scientific article examines the theoretical foundations of historical tourism and its role within the tourism system. It analyzes the issues of using historical and cultural heritage sites as tourism resources, as well as the directions for their protection and sustainable development. Furthermore, the impact of historical tourism on regional socio-economic development and its importance in preserving cultural heritage are highlighted. The research findings have scientific and practical significance in developing strategies for the advancement of historical tourism.*

Keywords: *historical tourism, cultural heritage, historical monuments, tourism resources, sustainable tourism, regional development, cultural heritage protection.*

**ИСТОРИЧЕСКИЙ ТУРИЗМ: СОДЕРЖАНИЕ, ЗНАЧЕНИЕ И
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ**

Ибрагимова Дилором Салохиддин кизи

*Студентка исторического факультета Навоийского государственного
университета*

Аннотация: В данной научной статье исследуются теоретические основы исторического туризма и его место в системе туризма. Анализируются вопросы использования объектов историко-культурного наследия в качестве туристических ресурсов, а также направления их охраны и устойчивого развития. Кроме того, освещается влияние исторического туризма на социально-экономическое развитие регионов и его значение в сохранении культурного наследия. Результаты исследования имеют научно-практическое значение при разработке стратегий развития исторического туризма.

Ключевые слова: исторический туризм, культурное наследие, исторические памятники, туристические ресурсы, устойчивый туризм, региональное развитие, охрана культурного наследия.

O'zbekistonda turizmning shakllanishi va rivojlanishiga asosiy etibor mustaqillikka erishgandan keyin boshlandi. 1992 yil 27 iyulda O'zbekiston Prezidenti Islom Karimov «O'zbekturizm» milliy kompaniyasini tashkil qilish to'g'risida»gi Farmoniga imzo chekdilar. Mazkur farmonning ijrosini taminlash maqsadida Vazirlar Mahkamasi shu yilning 20 oktabrida «O'zbekturizm» milliy kompaniyasi faoliyatini tashkil qilish masalalari to'g'risida»gi 424-sonli qarorini qabul kildi. Bu xujjatlar mamlakatimizda milliy turizmni tashkil qilish uchun asos bo'ldilar.

Mazkur tashkilot endi o'z ustaviga ega bolishi kerak edi. Bu borada tashkiliy guruh mazkur xujjatni ham tayyorladi va 1993 yilning 15 fevralida «O'zbekturizm» milliy kompaniyasining Ustavini tasdiqlash to'g'risida» 82-sonli qarorini qabul qildi. Bu xujjat milliy turizmning huquq va majburiyatlarini aniqlab, asosiy faoliyat doirasini belgilab berdi. Mamlakatimizda turizm sohasi bo'yicha milliy kompaniyani tashkil bo'lishi uni xalqaro maydonga chiqish imkoniyatini berdi Jahon turizm tashkilotining a'zoligiga qabul qilindi. Bu mamlakatimizda turizmni rivojlantirish zaruriyatini tug'dirdi. Chunki bu soha ham iqtisodiyot sohasining ajralmas qismi sifatida mamlakat iqtisodiy qudratining yuksalishiga hissa qo'shishi lozim edi. Asta-sekinlik bilan mamlakatimiz turizm sohasi bo'yicha xalqaro nufuzli tashkilotlar anjumanlari o'tkaziladigan maskanga aylana boshlandi. 1994 yilda Toshkentda BMT va YUNESKO ko'magida Jahon turizm tashkilotinipig «Ipak yo'li» deb nomlanadigan xalqaro seminari otkazildi. Bulardan ham ko'rinib turibdiki, mamlakatimizda turizm sohasi tez rivojlanish pog'onasiga o'tish bilan birga u xalqaro maydonga, butun jahon hamjamiyati bilan aloqaga chiqdi. Shunday qilib, Prezident farmonlar hukumat qarorlari ketma-ket ravishda qabul qilina boshlandi. 1995 yil 2 iyunda Prezidentimizning «O'zbekiston Respublikasining Buyuk ipak yo'lining shakllanishida ishtirokini faollashtirish va respublikada xalqaro turizmni rivojlantirish to'g'risida»gi UP-1162 farmoni e'lon qilindi. Shu yilning 3 iyununda Vazirlar Mahkamasining «O'zbekiston Respublikasida xalqaro turizmning zamonaviy infratuzilmasini yaratish choralari to'g'risida»gi qarori qabul qilindi. Ushbu farmon va hukumat qarorlari milliy turizmni xalqaro maydonga chiqishi uchun yetarli darajada meyoriy hujjat bo'lib xizmat qiladi. Bu tadbirlar uchun bizda tegishli asoslar mavjud. Zero,

mamlakatimiz boy turistik resurslarga egadir. Uning tabiiy iqlimi, sog'lomlashtirish maskanlari, tarixiy va madaniy obidalar, ma'rifiy va ijtimoiy-maishiy obyektlar albatta xorijiy mehmonlarni qiziqtirishi tabiiy. Bundan tashqari turizm sohasining iqtisodiyot uchun muhim tarmoq hisoblanishi bilan birga davlatlar o'rtasida madaniy-marifiy munosabatlari mustahkamlaydi, xalqlar o'rtasida esa dostlik rishtalarini bog'laydi. Tarixiy turizm zamonaviy turizm tarmoqlari orasida muhim o'rin egallab, jamiyatning tarixiy xotirasini saqlash, madaniy merosni asrash hamda uni keng jamoatchilikka yetkazishning samarali vositasi hisoblanadi. Ushbu turizm yo'nalishi asosan tarixiy yodgorliklar, arxeologik obidalar, qadimiy shaharlar va madaniy meros obyektlariga tashrif buyurish orqali amalga oshiriladi.

Tarixiy turizmning shakllanishi insoniyatning o'tmishga bo'lgan qiziqishi va tarixiy tajribani anglash ehtiyoji bilan chambarchas bog'liqdir. Qadimiy sivilizatsiyalar markazlari joylashgan hududlar har doim sayyohlar e'tiborini tortib kelgan. Ayniqsa, Buyuk Ipak yo'li bo'ylab joylashgan shaharlar tarixiy turizm rivojida muhim rol o'ynaydi.

Tarixiy turizmning asosiy resurslari qatoriga me'moriy yodgorliklar, arxeologik topilmalar, muzeylar, qadimiy shahar xarobalari, ziyoratgohlar hamda tarixiy landshaftlar kiradi. Ushbu obyektlar nafaqat ilmiy ahamiyatga ega, balki hududning turizm salohiyatini oshirishda ham muhim omil hisoblanadi.

Tarixiy turizmning rivojlanishi iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan katta ahamiyat kasb etadi. U hududlarda yangi ish o'rinlari yaratilishiga, infratuzilmaning yaxshilanishiga va mahalliy aholi farovonligining oshishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, tarixiy obidalarni muhofaza qilish va ulardan oqilona foydalanish masalalari ham dolzarb bo'lib qolmoqda. O'zbekiston tarixiy turizm rivoji uchun noyob imkoniyatlarga ega mamlakatlardan biridir. Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi qadimiy shaharlar mamlakat tarixiy turizmining asosiy markazlari hisoblanadi. Ushbu hududlarda joylashgan yodgorliklar xalqaro miqyosda tan olingan bo'lib, xorijiy sayyohlar oqimini oshirishga xizmat qilmoqda. Birgina Navoiy viloyatiga nazar tashlaydigan bo'lsak, Navoiy viloyatida tarixiy turizmni rivojlantirishning ilmiy va amaliy jihatlari Navoiy viloyati geografik joylashuvi jihatidan Markaziy Osiyoning qadimiy savdo va madaniy makonlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, bu holat hududda tarixiy turizmning shakllanishiga muhim omil bo'lib xizmat qilgan.

Viloyat hududidan o'tgan qadimiy karvon yo'llari nafaqat savdo almashinuvini, balki madaniyatlararo muloqotni ham jadallashtirgan. Shu sababli bu hududda turli tarixiy davrlarga oid moddiy madaniyat yodgorliklari jamlangan. Viloyatning Karmana, Konimex va Nurota hududlarida olib borilgan arxeologik tadqiqotlar natijasida bronza davridan to o'rta asrlargacha bo'lgan davrni qamrab oluvchi ko'plab manzilgohlar aniqlangan. Ushbu arxeologik obyektlar ilmiy-tarixiy qiymati bilan bir qatorda, tarixiy turizm marshrutlarini diversifikatsiya qilish imkonini beradi. Ayniqsa, ochiq osmon ostidagi muzeylar tashkil etish orqali ilmiy va ma'rifiy turizmni rivojlantirish istiqbollari mavjud.

Navoiy viloyatidagi tarixiy turizmدا Nurota tog'lari va ular bilan bog'liq qadimiy suv inshootlari alohida ahamiyat kasb etadi. Qadimiy koriz (qanot) tizimlari hudud aholisi

tomonidan suvdan foydalanish madaniyatining yuqori darajada rivojlanganini ko'rsatadi. Ushbu inshootlar muhandislik tafakkurining noyob namunasi sifatida tarixiy -texnik turizm yo'nalishida foydalanilishi mumkin.

Hududda tarixiy turizmni rivojlantirishda nomoddiy madaniy meros ham muhim o'rin tutadi. Mahalliy aholi orasida saqlanib qolgan urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi, hunarmandchilik an'analari va tarixiy rivoyatlar tarixiy turizm mazmunini boyitadi. Ayniqsa, tarixiy obyektlar bilan bog'liq afsona va rivoyatlarni turistik mahsulotga integratsiya qilish sayyohlar uchun hududni yanada jozibador qiladi. Shuningdek, Navoiy viloyatida tarixiy turizmni rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalasi dolzarb hisoblanadi. Tarixiy obyektlarning raqamli xaritalarini yaratish, virtual ekskursiyalar va QR-kodli axborot tizimlarini joriy etish tarixiy turizmni zamonaviy talablarga moslashtirishga xizmat qiladi. Bu jarayon ayniqsa yosh avlod va xorijiy sayyohlar uchun qulaylik yaratadi.

Ilmiy jihatdan qaralganda, Navoiy viloyatidagi tarixiy turizmni rivojlantirish hududning ekologik muvozanatini saqlagan holda olib borilishi lozim. Tarixiy obyektlar atrofida turistik yuklamani me'yorlash, restavratsiya jarayonlarini ilmiy asosda amalga oshirish va mahalliy hamjamiyatni jarayonga jalb etish barqaror turizm tamoyillariga mos keladi. Xulosa sifatida aytganda, Navoiy viloyati tarixiy turizmni rivojlantirish uchun katta ilmiy, madaniy va amaliy salohiyatga ega. Tarixiy-madaniy merosni kompleks o'rganish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va hududiy xususiyatlarni hisobga olgan holda turizm siyosatini yuritish viloyatda tarixiy turizmning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tuxliyev I.S., Qudratov G'.H., Pardaev M.K. Turizm rejalashtirilishi. – Toshkent: "Iqtisod-moliya", 2010 35-37 betlar
2. Soliyev A., Usmonov M. Turizm geografiyasi. – Samarqand, 2005. (Navoiy viloyatining rekreatsion va tarixiy resurslari tahlil qilingan). 41-47 betlar
3. Nazarov I. Navoiy viloyati turizm salohiyati va uni rivojlantirish istiqbollari. – Ilmiy maqola, O'zMU xabarlar 65-68 betlar
4. Rtveladze E.V. O'zbekistonning tarixiy shaharlari va ziyoratgohlari. – Toshkent: "Fan", turli nashrlar. (Navoiy viloyatidagi Karmana va Nurota tarixini yoritishda muhim). 99-104 betlar
5. Xo'jayev A. Nurota tarixi. – Toshkent: "Sharq", 2003. (Nurota majmuasi va Chashma ziyoratgohi haqida batafsil ma'lumot). 213-216 betlar
7. Qosimov Q. Sarmishsoy qoyatosh rasmlari. – Toshkent, 1990. (Navoiy viloyatining eng mashhur arxeologik obidalaridan biri haqida) 234-241 betlar